

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 24

щодо колонки редактора «Жиди чи євреї?» в газеті «Чортківський вісник» від 2 лютого 2018 року

м. Київ

«28» лютого 2018 р.

I. Обставини справи

1. 8 лютого 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення приватної особи — пані Наталі Михальченко із проханням розглянути на відповідність законодавству редакторську колонку «Жиди чи євреї?», що вийшла друком у газеті «Чортківський вісник» 2 лютого 2018 року.

2. 12 лютого 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт неприпустимості потенційного розповсюдження мови ворожнечі та антисемітизму в медіа.

3. Пані Мар'яна Полянська у своїй колонці редактора в газеті «Чортківський вісник» надрукувала матеріал під назвою «Жиди чи євреї?». Вона вважає себе патріоткою та націоналісткою і ставить запитання: «Чому у нас при владі так багато жидів?». Вона пропонує заглибитися в історію та відстежити те, що «жиди (іудеї) завжди були там, де гроші, де влада, де вигода», а також стверджує, що євреї поступово збільшували офіційну чисельність загиблих у Другій світовій війні. Авторка звертається до того факту, що євреї «вигнали» палестинців із їхніх земель, оскільки світ немовби сказав: «Ну йдіть туди [на ізраїльські землі], виганяйте палестинців і живіть собі». Найголовніше ж авторку спантеличив той факт, «що Голодомору в Україні Ізраїль НЕ ВИЗНАВ!!! А у нас цілі меморіальні комплекси по країні, пам'ятники, ми дуже сумуємо за євреями, у День пам'яті жертв Голокосту запалюємо на кожному кроці свічку. А, коли весь цивілізований світ відзначає День пам'яті жертв ГолодоморІВ, то євреї кажуть “не було голодоморів”».

4. Авторка також пропонує розмежувати Голокост та Холокост — та розглядати останній як ширше і трагічніше явище часів Другої світової війни, яке охоплює смерті українців та білорусів. Далі вона стверджує таке: «І тепер можемо спостерігати, як жиди активно вкорінюються серед усіх гілок влади багатьох країн світу. Трамп, Меркель, Саакашвілі, Ширак,

Саркозі, Берлусконі, Трумен, Лінкольн та ще безліч Президентів — усі вони євреї. Могутні країни цього світу мають на верхах багато євреїв.

Порошенко (Вайсман, Вальцман) — яскравий представник іудейської національності, який, як виявилось, більше думає не про країну, а про власну вигоду. І довгих три роки не бажав називати москалів агресорами, бо бізнес то там... Тимошенко (Капітельман) — єврейка, Яценюк — єврей, Гройсман — єврей, за Рабиновича його прізвище саме говорить. І, за нашими спостереженнями, далі пустих розмов усі ці славнозвісні політики не дійшли. Бо зовнішній борг України за останні роки збільшився у десятки разів і складає близько 70 млрд доларів! А дефіцит державного бюджету приблизно 78 млрд гривень».

5. Наприкінці колонки авторка стверджує, що євреї не винні в перерахованих вище фактах, бо у слабкості держави насправді винні самі українці. Адже саме ми «дозволяємо всяким євреям, румунам, полякам, американцям “заправляти парадом”». Саме тому, на думку авторки, Україні «потрібен керівник-українець — справжній господар, патріот, націоналіст, носій чистої української мови, колишній військовослужбовець, чесний і відповідальний УКРАЇНЕЦЬ». Закінчується колонка анекдотом про жида, що закопав українця.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»:

Стаття 3. Неприпустимість зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації

Забороняється використання друкованих засобів масової інформації для:

розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі.

5. Кодекс етики українського журналіста¹

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

15. Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики.

III. Оцінка дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики

1. Антисемітизм, що продовжує залишатися поширеним як погляд серед різноманітних верств суспільства, став каталізатором багатьох жахливих трагедій в історії людства, зокрема й Голокосту під час Другої світової війни. Водночас він також вплинув і на розвиток

¹ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

міжнародного права: не в останню чергу завдяки майстерному розпалюванню ворожнечі у гітлерівській Німеччині мільйони євреїв загинули.

2. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених форм вираження поглядів; **заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.**

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) подано таку дефініцію мови ворожнечі: **«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»².**

Так само міжнародна організація «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності також визначає, що забороненою може бути мова ненависті, що спричиняє **неминучий ризик дискримінації**, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, щодо яких спрямована мова ненависті³.

Варто згадати й позицію Європейського суду з прав людини, висловлену в рішенні у справі *Zana v Turkey*, в якій було зазначено, що слід зважати на контекст ситуації в певному географічному регіоні, у якому було озвучено те чи інше висловлювання⁴.

3. Окрему увагу слід звернути на рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pavel Ivanov v Russia*,⁵ де суд вказав, що загальна атака супроти етнічної групи не може відповідати цінностям Європейської конвенції з прав людини, насамперед толерантності, соціальній злагоді й недискримінації. У цій справі ЄСПЛ розглядав скаргу редактора російської газети, що видав серію антисемітських матеріалів, у яких євреїв було зображено як джерело зла в Росії, а також як етнос, що плете змови проти російського народу. Зрештою, ЄСПЛ визнав скаргу заявника неприйнятною за статтею 17 Європейської конвенції (Заборона зловживання правами).

4. Хоча в редакторській колонці в газеті «Чортківський вісник» використовуються менш жорсткі формулювання, ніж були використані Павлом Івановим у згаданій вище справі, її авторка експлуатує стереотипний образ єврейського народу як етносу, представники якого завжди мають справу з грошима та владою, а також використовують їх задля власної вигоди та збагачення. Щоби посилити негативні конотації щодо євреїв, авторка зумисно використовує формулювання «жиди», яке в Україні (на відміну від Польщі, де *żyd* є нормативним) є принизливим для етносу і протягом тривалого часу, а надто в часи СРСР використовувалося на теренах України для зневаження представників іудейської меншини.

² http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093

³ <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>

⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79619>

5. Окремо проводиться лінія розподілу між євреями та українцями. Цьому слугує історія бабусі авторки, яка розповідала, що її на Різдво з трьома дітьми виганяв «жид» із хати, бо чоловік програв і пропив цю хату, а також анекдот, поданий наприкінці статті, де «жид» закопав українця. Так само авторка наголошує на тому, що більшість сучасної політичної еліти України є «жидами» і саме тому Україні потрібен керівник — справжній українець, господар та націоналіст.

6. Перераховані вище тези дозволяють сказати, що метою редакційної колонки було внесення розбрату між євреями та українцями, а також пошук винних у всіх проблемах народу. Висловлювання в матеріалі підбурюють до дискримінації та ворожого ставлення до євреїв, негативного їх сприйняття. Саме таким чином пропонують пояснити причину всіх проблем і підтримувати інфантильне ставлення до своїх прав та обов'язків, приправивши це стереотипною ворожнечею. З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що при публікації цього матеріалу **було порушено заборону на використання преси для розпалювання національної ворожнечі.**

7. Також варто проаналізувати цю статтю на предмет її відповідності стандартам професійної діяльності журналіста, а саме стандартам достовірності подання інформації та відокремлення фактів від припущень.

8. Стандарту достовірності слід дотримуватися, **щоби кожен факт, наведений у матеріалі, був перевірений та підтверджений належними джерелами перевірки інформації** (п. 5 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)⁶; п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом NewsOne сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року)⁷; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року)⁸). Водночас більшість тверджень, які подаються авторкою як факти, **не мають належного підґрунтя** (факти щодо етнічності та громадянства окремих політиків, збільшення євреями кількості загиблих представників народу під час Другої світової війни, а також розрізнення Голокосту й Холокосту). Понад те, жодним чином не відділяються факти від припущень, які робить авторка; вся колонка претендує на те, щоб виглядати набором фактів про негативну діяльність євреїв та закликати до обрання головою держави так званого етнічного українця.

9. З огляду на це, Незалежна медійна рада також вважає, що при публікації матеріалу **було порушено такі стандарти професійної діяльності журналіста як достовірність подання інформації та відокремлення фактів від припущень**, відображених, із-поміж іншого, у статтях 6 та 9 Кодексу етики українського журналіста.

⁶ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

⁷ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>

⁸ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що при публікації цього матеріалу було зумисно допущено порушення абзацу четвертого частини першої статті 3 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні» щодо заборони на використання преси для розпалювання національної ворожнечі, а також стандартів достовірності подання інформації та відокремлення фактів від припущень.

Результати голосування: «За» — 11;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 0.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай